

ברכות מט

רבי אליעזר אומר	נחום הזקן אומר	רבי יוסי אומר	פלימו אומר	רבי אבא אומר
כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה, בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים - לא יצא ידי חובתו	צריך שיזכור בה ברית	צריך שיזכור בה תורה	צריך שיקדים ברית לתורה, שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה בשלש עשרה בריתות	צריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף, והפוחת - לא יפחות מאחת, וכל הפוחת מאחת הרי זה מגונה. וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ ומושיע את ישראל בבונה ירושלים - הרי זה בור, וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים - לא יצא ידי חובתו.

חיזוק מדברי ר' אבא לדברי רבי אילעא, דאמר רבי אילעא אמר רבי יעקב בר אחא משום רבינו: כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים - לא יצא ידי חובתו.

פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן,
חד אמר: **הטוב והמטיב צריכה מלכות**,
מאן דאמר צריכה מלכות - קסבר: דרבנן,

וחד אמר: אינה צריכה מלכות;
ומאן דאמר אינה צריכה מלכות - קסבר: דאורייתא.

תנו רבנן: מהו חותם? בבנין ירושלים;
רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מושיע ישראל.
קושי: מושיע ישראל אין, בנין ירושלים לא?
תירוצ' : אלא אימא : אף מושיע ישראל.

סיפור: רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, פתח בחדא וסיים בתרתי.
קושי: אמר רב חסדא: גבורתא למחתם בתרתי! והתניא, **רבי אומר: אין חותמין בשתים!**

גופא, **רבי אומר: אין חותמין בשתים**.
קושי של לוי עם תירוצים של רבי: איתיביה לוי לרבי:
על הארץ ועל המזון! - ארץ דמפקא מזון.
על הארץ ועל הפירות! - ארץ דמפקא פירות;
מקדש ישראל והזמנים! - ישראל דקדשינהו לזמנים;
מקדש ישראל וראשי חדשים! - ישראל דקדשינהו לראשי - חדשים;
מקדש השבת וישראל והזמנים! - חוץ מזו.

קושי של הגמרא: ומאי שנא?
תירוצ': הכא - חדא היא, התם - תרתי, כל חדא וחדא באפי נפשה.

וטעמא מאי אין חותמין בשתים - לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות.
מהי ההלכה?

אמר רב ששת: פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל, פתח ברחם על ירושלים - חותם בבונה ירושלים.
ורב נחמן אמר: אפילו פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים, משום שנאמר: בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה' - בזמן שנדחי ישראל יכנס

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הטוב והמטיב צריכה מלכות.
קושי: מאי קא משמע לך? - כל ברכה שאין בה מלכות לא שמה ברכה, והא אמרה רבי יוחנן חדא זימנא!

תירוצ': אמר רבי זירא: לומר שצריכה שתי מלכויות, חדא דידה, וחדא דבונה ירושלים.
קושי: אי הכי, נבעי תלת - חדא דידה, וחדא דבונה ירושלים וחדא דברכת הארץ!
תירוצ': אלא, ברכת הארץ מאי טעמא לא? - משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה,
קושי: בונה ירושלים נמי לא תבעי דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה!

תירוץ: הוא הדין דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא, אלא איידי דאמר מלכות בית דוד - לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים.
תירוץ אחר: רב פפא אמר, הכי קאמר: צריכה שתי מלכויות לבר מדידה.

הלכות שנאמרו ע"י ר' גידל:

1. טעה ולא הזכיר של שבת, אומר: ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית. ברוך מקדש השבת.
2. טעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון, ברוך מקדש ישראל והזמנים.
3. טעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא - אי אמר בה שמחה אי לא אמר בה שמחה, אי חתים בה אי לא חתים בה, אי דידיה אי דרביה.

גידל בר מניומי הוה קאי קמיה דרב נחמן, טעה רב נחמן והדר לרישא. אמר ליה: מאי טעמא עביד מר הכי? אמר ליה, דאמר רבי שילא אמר רב: טעה - חוזר לראש.
קושי: והא אמר רב הונא אמר רב: טעה - אומר: ברוך שנתן!
תירוץ: אמר ליה: לאו איתמר עלה, אמר רב מנשיא בר תחליפא אמר רב: לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב, אבל פתח בהטוב והמטיב - חוזר לראש.

אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב נחמן אמר שמואל:
טעה ולא הזכיר של ראש חדש בתפלה - מחזירין אותו, בברכת המזון - אין מחזירין אותו.
קושי: אמר ליה רב אבין לרב עמרם: מאי שנא תפלה ומאי שנא ברכת המזון?
תירוץ: אמר ליה: אף לדידי קשיא לי, ושאלתיה לרב נחמן, ואמר לי: מיניה דמר שמואל לא שמיע לי, אלא נחזי אנן, תפלה דחובה היא - מחזירין אותו; ברכת מזונא, דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל - אין מחזירין אותו.

קושי על התירוץ: אלא מעתה, שבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל, הכי נמי דאי טעי הדר!
תירוץ: אמר ליה: אין, דאמר רבי שילא אמר רב: טעה - חוזר לראש. ו
קושי: הא אמר רב הונא אמר רב: טעה - אומר ברוך שנתן!
תירוץ: לאו איתמר עלה: לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב, אבל פתח בהטוב והמטיב - חוזר לראש.

עד כמה מזמנין? עד כזית; רבי יהודה אומר: עד כביצה.

קושי: למימרא, דרבי מאיר חשיב ליה כזית ורבי יהודה כביצה - והא איפכא שמעינן להו! **דתנן: וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שהיה בידו בשר קדש, אם עבר צופים - שורפו במקומו, ואם לאו - חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה. עד כמה הם חוזרים? רבי מאיר אומר: זה וזה בכביצה; ורבי יהודה אומר: זה וזה בכזית!**

תירוץ 1: אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה.

תירוץ 2: אביי אמר: לעולם לא תיפוך,

הכא בקראי פליגי, רבי מאיר סבר: ואכלת - זו אכילה, ושבעת - זו שתיה, ואכילה בכזית. ורבי יהודה סבר: ואכלת ושבעת - אכילה שיש בה שביעה, ואיזו זו - כביצה.
התם - בסברא פליגי, רבי מאיר סבר: חזרתו כטומאתו - מה טומאתו בכביצה, אף חזרתו בכביצה; ורבי יהודה סבר: חזרתו כאיסורו - מה איסורו בכזית, אף חזרתו בכזית.

משנה. כיצד מזמנין?

בשלשה	נברך
בשלשה והוא	ברכו
בעשרה	נברך אלהינו
בעשרה והוא (אחד עשרה, ואחד עשרה רבוא)	ברכו
במאה	נברך ה' אלהינו
במאה והוא	ברכו
באלף	נברך לה' אלהינו ישראל
באלף והוא	ברכו,
ברבוא	

- אומר; אומר; אומר; - אומר; - הוא אומר; - הוא אומר; אומר; - אומר; - אומר; נברך לה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו, ברבוא והוא - אומר: ברכו, כענין שהוא מברך כך עונים אחריו: ברוך ה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו, רבי יוסי הגלילי אומר: לפי רוב הקהל הם מברכים, שנאמר: +תהלים ס"ח+ במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. אמר רבי עקיבא: מה מצינו בבית הכנסת - אחד מרובים ואחד מועטים אומר ברכו את ה'. רבי ישמעאל אומר: ברכו את ה' המבורך.